

S p r a w o z d a n i e

komisyi kultury krajowej o przedłożeniu Wydziału krajowego
w sprawie przemysłu domowego i drobnego.

Wysoki Sejmie!

Aktem z dnia 15. września 1882 L. 38795/82 przedłożył Wydział krajowy sprawozdanie z czynności swych w ciągu ubiegłego roku w sprawie przemysłu domowego i drobnego, wraz z projektem wprowadzenia w życie instytucyi pod nazwą: „Komisyja krajowa dla spraw przemysłu domowego i drobnego“.

Ze sprawozdania tego okazuje się, że we wszystkich działach opieki publicznej nad rozwojem przemysłu rękodzielniczego i drobnego objawia się w naszym kraju ruch zbawienny, który wymaga tylko życzliwej podniejty i umiejętnego kierownictwa, ażeby na coraz nowe pola produkcji i w coraz nowe okolice kraju rozszerzał się.

Dawniej założone szkoły dla podniesienia przemysłu domowego przeszły już okres tych trudności, jakie każda rzecz nowa w początkach istnienia przebywać musi. Byt ich ustala się coraz silniej, wpływ ich staje się coraz widoczniejszym i organizacya ulepsza się z każdym rokiem, co znakomicie podnosi praktyczną ich użyteczność. Uwagi te odnoszą się mianowicie do szkół koszykarskich w Jarosławiu i w Krakowie, szkoły snycerstwa w Zakopanem, a co się tyczy szkoły garncearstwa w Kołomyi, to także terażniejszy jej kierunek daje rękojmię, iż zadanie swoje będzie ona spełniała z prawdziwym dla kraju pożytkiem.

Wymienia też sprawozdanie Wydziału krajowego dziesięć projektów utworzenia we wszystkich okolicach kraju nowych różnorodnych szkół fachowych, mających na celu umiejętne doskonalenie miejscowych przemysłów ludowych.

Stypendya i zasiłki, udzielane przez Wydział krajowy w tym dziale czynności jego, każą się spodziewać również pomyślnych owoców.

Co się tyczy subwencyi w kwocie 1.500 zł. udzielonej przez Wydział krajowy zarządowi Muzeum przemysłowego miejskiego we Lwowie na koszt wydawania czasopisma artystyczno przemysłowego musi zauważyć komisyja kultury krajowej, iż byłoby także bardzo pożądanem wspieranie wydawnictw fachowych, które miałyby na celu nietylko pielęgnowanie artystycznej strony przemysłu, lecz poświęconych raczej technologii i informacyom handlowym dla kilku przynajmniej ważniejszych działów przemysłu.

Dla sprawy szerzenia wiadomości fachowych, jak niemniej także interesom materyalnym klas rękodzielniczych mogłyby takie pisma, należycie kierowane, znakomite oddać usługi.

Bacniejszego zastanowienia się wymaga drugi dział sprawozdania Wydziału krajowego, dotyczący się organizacji opieki ze strony kraju nad sprawami przemysłu domowego i drobnego.

Uchwałą z dnia 28. sierpnia 1877 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu przeprowadzenie rokowań z c. k. Rządem w celu utworzenia przy Wydziale krajowym stałej Kuratoryi dla spraw rękodzielnictwa i przemysłu domowego. Wszelako ówczesne Ministerstwo handlu stanowczo sprzeciwiało się utworzeniu organu, któryby w myśl przytoczonej powyżej uchwały Sejmu miał prawo wywierać wpływ przeważny na wszelkie sprawy dotyczące się krajowego rękodzielnictwa i przemysłu domowego, a mianowicie zawiadywał wszelkimi funduszami, na ten cel ze skarbu Państwa, lub ze źródeł krajowych przeznaczonemi, oraz wykonywał naczelny nadzór nad wszystkimi w kraju istniejącymi zakładami dla praktycznej nauki przemysłu, i który zajmowałby się wyzyskaniem działalności tychże zakładów. Więć tylko w drobnej mierze mogło się stać zadość intencji Wysokiego Sejmu, uchwałą z dnia 28. sierpnia 1877 wyrażonej.

Z dniem 27. listopada 1879 rozpoczęła przy Wydziale krajowym czynność swą Kuratorya dla spraw przemysłu domowego i drobnego na podstawie wydanego przez Wydział krajowy, a później przez Wys. Sejm zatwierdzonego statutu organizacyjnego, nakreślającego jej bardzo szczupły zakres działania.

Pomimo tej okoliczności, iż tak zorganizowana Kuratorya pozbawioną była wszelkiej samodzielności i władzy, oddała ona sprawie rozwoju przemysłu domowego w naszym kraju w ciągu swej trzyletniej niemal działalności niepoślednie usługi. W końcu atoli przyszli jej członkowie do przesvědzenia, że stanowcza reforma ustroju opieki nad przemysłem krajowym jest gwałtownie i koniecznie potrzebną, gdyż przy tych środkach, jakimi Kuratorya rozporządzała, działalność jej ani opinii kraju, ani tem mniej samychże jej członków żadną miarą zadowolnić nie mogła. Dla nadania przeto silniejszego nacisku żądaniom reformy, złożyli swoje mandaty członkowie Kuratoryi i jakkolwiek nie usuwają się dotąd faktycznie od pełnienia obowiązków z mandatem ich połączonych, to przecież byt Kuratoryi można uważać za zagrożony. Woleli bowiem ustąpić członkowie Kuratoryi niż tworzyć instytucję, obarczoną wielką odpowiedzialnością obywatelską, a pozbawioną możności działania.

Kuratorya dla spraw przemysłu domowego i drobnego pozostawiła poniekąd jako spuściznę po sobie projekt statutu organizacyjnego dla nowej instytucji poświęconej opiece nad sprawami przemysłowemi pod nazwą „Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i drobnego“; wraz ze sprawozdaniem swoim przedkłada obecnie Wydział krajowy ów projekt od siebie Wysokiemu Sejmowi do zatwierdzenia.

Komisja kultury krajowej w zupełności podziela objawioną tym aktem opinię dawnej Kuratoryi a względnie Wydziału krajowego, że potrzeba ustanowienia samodzielnego i w odpowiedni zasób władzy uposażonego organu dla opieki stałej nad sprawami przemysłowemi w naszym kraju teraz występuje na jaw jeszcze dobitniej niż kiedykolwiek indziej.

Jeżeli bowiem członkowie dawnej Kuratoryi uznali, iż istnienie jej przy tak dalece ścieśnionym zakresie działania, jakie jej przyznał statut z r. 1879, nie może być pożytecznym dla kraju i z tego powodu usuwać się poczuli z jej składu, to wynika z tąd, że obecnie kraj nasz pozbawiony jest znowu organu fachowego dla opieki nad sprawami przemysłowemi — i to nawet tak dalece ograniczonego w swej działalności, jak dawna Kuratorya. Tymczasem centralne władze państwowe, a za idącym ztąd impulsem i inne w skład monarchii wchodzące kraje, rozwijają właśnie teraz ze spotęgowaną gorliwością i energią opiekę nad rękodzielcami.

Przy Ministerstwie oświaty utworzoną została w bieżącym roku centralna komisja fachowa dla zwierzchniego kierownictwa i nadzoru nad szkołami przemysłowemi z fachowymi inspektorami których zakres urzędowania obejmuje wszystkie prowincye Państwa. Komisja ta, rozporządzająca całym zastępem znakomitych znawców i miłośników różnych gałęzi przemysłu, obudziła w całym Państwie ruch spotęgowany na polu szkolnictwa przemysłowego, i w sposób bardzo stanowczy

objawia ona dążność do jaknajdalej sięgającej centralizacji kierownictwa tego działu wychowania publicznego w swem ręku, z pominięciem pośrednich organów krajowych.

Otóż słuszną czyni uwagę w swem sprawozdaniu Wydział krajowy, że „co się tyczy przemysłu domowego, to jeżeli on niema uledez w walce z wyrobami obcemi, które kraj zalewają, musi w rozwoju zachować rodzinną oryginalność i właściwość ornamentacji i wyrobu. Pielęgnować zaś właściwości przemysłu domowego tak, aby przy postępie nie zatarło się jego piętno rodzinne, zdołają tylko organa, złożone z ludzi dokładnie obeznanych ze stosunkami krajowemi, z obyczajami i stopniem wykształcenia ludu, a wreszcie z przekazanemi tradycją wzorami wyrobów. Usiłowania więc i zabiegi centralnych władz rządowych na polu przemysłu domowego w kraju naszym budziłyby raczej obawę zupełnego upadku tego przemysłu, wskutek nadania mu błędnego kierunku, niż nadzieję wytworzenia się zeń ważnego czynnika ekonomicznego, jeżeliby w działaniu władz rzeczonych nie pośredniczył specjalny organ krajowy, którego głos zgóry miałby zapewniony posłuch we wszystkich kwestyach, samej istoty przemysłu domowego dotyczących“.

Podobny pogląd na ten przedmiot znajdujemy także w ogłoszonym w r. 1876 przez ówczesnego Ministra oświaty memoryale p. t. *Zur Frage der Erziehung der industriellen Classen in Oesterreich*. Powiedziano tam mianowicie: „Sięgająca zbyt daleko centralizacja kierownictwa szkół przemysłowych w stolicy państwa nie odpowiadałaby celowi. Ani bowiem czas, ani siły uczonych wiedeńskich specjalistów nie wystarczyłyby, ażeby na całym wielkim obszarze Państwa z należytą regularnością i nieodzowną dokładnością mogli oni załatwiać inspekcję szkół przemysłowych. Działalność tych specjalistów wymaga przeto pomocy i pośrednictwa z prowincyalnych ognisk, a gdy państwowa administracja szkół (*Unterrichtsverwaltung*) jak to wynika z treści memoryału z r. 1875 już przed laty powzięła przekonanie, iż z wielu względów nie wypada urządzać aparatu nadzorczego nad szkołami przemysłowemi wedle ogólnego szematu ani krajami (*länderweise*) ani też jednostronnie centralistycznie, więc organizacja państwowych szkół przemysłowych, które (na razie w dziewięciu punktach państwa) znakomitych specjalistów jednoczą, musiałyby być poczytywaną jako pierwszy warunek przyszłego uregulowania całego szkolnictwa przemysłowego *).

Otóż przyjmując rozrzucone w różnych krajach koronnych państwowe szkoły przemysłowe za podstawę do organizacji nadzoru nad tym działem oświaty publicznej wyraźnie uznało w r. 1876 Ministerstwo oświaty potrzebność i użyteczność pomocy dla władz wiedeńskich z „ognisk prowincyalnych“ oświadczając równie stanowczo, że „jednostronna organizacja centralistyczna“ aparatu nadzorczego nad szkołami przemysłowemi byłaby szkodliwą.

Trafny ten pogląd podziela i sejmowa komisya kultury krajowej, gdyż odpowiada on stanowisku zasadniczemu, zajętemu w tym przedmiocie przez Wysoki Sejm krajowy, w uchwałę z roku 1877 postanawiającej utworzenie Kuratoryi dla przemysłu domowego i drobnego, jakoteż w przedłożonym obecnie przez Wydział krajowy projekcie statutu dla „Komisyi krajowej dla spraw przemysłu domowego i drobnego.

Zgadając się z ogólną myślą przewodnią wniosków Wydziału krajowego, Komisya kultury krajowej pozwolić sobie musi niektóre uwagi co do szczegółów planu jej przeprowadzenia.

Inne kraje, które nam służyć mogą za przykład w organizacji opieki publicznej nad rozwojem przemysłu, wskazują mianowicie, że tam obok hojnego i troskliwego wspierania szkół przemysłowych nie mniej gorliwie zwracają także uwagę i na inne środki dźwignia przemysłu — i że władze, powołane do czuwania nad sprawami przemysłowemi w statutach i instrukcyach swoich mają tak obszernie nakreślone granice swej działalności, że żadną miarą nie mogą popaść w jednostronność, t. j. nie mogą opiekować się jedną gałęzią przemysłu więcej niż inną, również na uwzględnienie zasługującą. Albo też dla różnorodnych zadań pracy w tym kierunku, różnorodne istnieją instytucye. Pomijając zachodnie państwa europejskie, gdzie przemysł doznaje od dawnych czasów opieki

*) Br. Dumreicher: *Ueber die Aufgaben der Unterrichtspolitik im Industriestaate Oesterreich*. Wien 1881 str 22.

publicznej, dość zwrócić uwagę na stosunki w monarchii austriackiej panujące, ażeby przekonać się, że wszystkie niemal prowincye posiadają już od dawna potężne instytucye dla opieki nad sprawami przemysłowemi, właśnie z takim mniej więcej zakresem działania, jak proponuje obecnie Wydział krajowy w przedłożonym projekcie statutu krajowej Komisji dla spraw przemysłu domowego i drobnego. I tak mianowicie Czechy mają instytucyę pod nazwą *Jednota ku povzbuzeni přemyslu v Cechach*, założoną w r. 1833, a zostającą pod bezpośrednią opieką Najjaśniejszego Pana, a pod protektoratem każdego z c. k. Namiestników cesarskich. Jest to półurzędowy organ, który tak dla władz państwowych zarówno jak i dla władz autonomicznych służy za pośrednika we wszelkich działaniach, dotyczących się rozwoju przemysłu.

We Wiedniu spełnia tę misyę *Niederösterreichischer Gewerbe-Verein*, zostający pod protektoratem Arcyksięcia Karola Ludwika.

Na Morawie, w Styryi, Karyntyi, Tyrolu, Salzburgu i w Górnej Austrii istnieją krajowe Stowarzyszenia przemysłowe, spełniające w obec władz te same funkcye pośredniczące w sprawach dotyczących się przemysłu, jakie załatwiają Towarzystwa rolnicze w sprawach gospodarczych w obec Ministerstwa rolnictwa.

We Węgrzech istnieje patriotyczne krajowe Stowarzyszenie przemysłowe z 10 filialnymi stowarzyszeniami w Węgrzech samych i w Siedmiogrodzie, a 3-ma w Kroacyi i Sławonii, posiadające uznany przez Państwo charakter półurzędowy.

W Galicyi tylko nie było dotąd podobnego organu dla patriotycznej opieki nad rozwojem przemysłu.

Dawna Kuratorya nie mogła zastąpić tego niedostatku, będąc w działaniu swem — jak to powyżej podniesiono — skazaną na bardzo szczupły i jednostronny zakres działania.

Sejmowa komisya kultury krajowej pragnęłaby przeto, ażeby przyszła krajowa komisya dla spraw przemysłu domowego — i *rękodzielniczego* (jak komisya proponuje w miejsce wyrazu „drobnego“) uznana została również i przez c. k. Rząd za organ doradczy z pewnym stale oznaczonym zakresem poruczonej władzy wykonawczej w sprawach szkół przemysłowych w Galicyi. Nie należy wątpić, iż rokowania, jakie w tym celu podjąć wypadnie Wydziałowi krajowemu z c. k. Rządem, do pomyślnego doprowadzą rezultatu. Naturalnie jednak, że zachodzi także potrzeba udzielenia Wydziałowi krajowemu pełnomocnictwa do poczynienia niezbędnych zmian w statucie przyszłej krajowej komisji dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego, byle tylko nie utrudniać wprowadzenie jej w życie na wypadek, gdyby układy z Rządem niepomyślny wzięły obrót.

Zresztą poczyniła komisya kultury krajowej w przedłożonym przez Wydział krajowy projekcie statutu komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego, oprócz zmiany w nazwie także i inne mniejszej wagi poprawki, nie dotykające głębiej istotnej treści jego postanowień.

Komisya kultury krajowej wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. „Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności jego w sprawach przemysłu domowego i drobnego L. W. kr. 38.795/82“.

2. „Sejm zatwierdza przedłożony przez komisyę kultury krajowej statut „Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego“ i upoważnia Wydział krajowy do rokowań z c. k. Rządem w przedmiocie utworzenia rzeczonyj komisji do poczynienia zmian w statucie, które w skutek tych rokowań okazałyby się niezbędnymi i do ustanowienia komisji bez odwołania się do Sejmu“.

Lwów dnia 12. października 1882.

Przewodniczący:

J. Czartoryski.

Sprawozdawca

T. Merunowicz.

STATUT

Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego.

§. 1.

Zadaniem Komisji krajowej jest podniesienie przemysłu domowego i rękodzielniczego w kraju, mianowicie udoskonalenie i rozpowszechnienie fachowej nauki przemysłowej.

§ 2.

W sprawach organizacji szkół przemysłowych w Galicyi, o ile sprawy ich wchodzą w zakres działania władz państwowych, a koszta zakładania ich i utrzymywania pokrywane są z funduszków Państwa, służyć ma Komisya krajowa Ministrowi oświecenia za organ doradczy. W szczególności będzie on zasięgał jej zdania w sprawach organizacji szkół przemysłowych, warsztatów wzorowych, i t. p. również w sprawach zakładania, urządzania, zwijania, przenoszenia fachowych szkół przemysłowych, szkół rysunków i modelowania w Galicyi.

§. 3.

Sprawami dotyczącymi fachowej nauki przemysłowej, w szkołach zakładanych i utrzymywanych kosztem kraju, lub z funduszków krajowych subwencyonowanych, zawiaduje Komisya krajowa w zastępstwie Wydziału krajowego, mianowicie:

a). Postanawia o założeniu fachowych szkół przemysłowych i warsztatów wzorowych, utrzymywanych kosztem kraju, powiatów i gmin, towarzystw lub osób prywatnych. Przeprowadza w tym celu z temi korporacyami i osobami rokowania, względem przyłożenia się do kosztów założenia i utrzymania tych zakładów i względem ich urządzenia, zatwierdza statuta, regulamina, plany nauki dla tych szkół i warsztatów. Powołuje nauczycieli dla szkół utrzymywanych z funduszu krajowego, zatwierdza wybór nauczycieli dla szkół zakładanych przez gminy i powiaty a zasilanych z funduszu krajowego, o ile według statutu organizacyjnego założyciele mają zastrzeżone mianowanie nauczycieli. Sprawuje nadzór i zwierzehne kierownictwo tych zakładów, już to przez członków, których wysła z grona swego dla inspekyi, już to przez osobnych na wniosek Komisji krajowej przez Wydział krajowy mianowanych inspektorów krajowych, których zakres czynności i obowiązki określa osobny regulamin i instrukcyje, i zdaje o stanie tych szkół i warsztatów wzorowych sprawę Sejmowi krajowemu za pośrednictwem Wydziału krajowego.

b). Uchwala zasiłki z kredytu rocznego, jaki Sejm przyzwoli na cele nauki przemysłowej dla fachowych szkół przemysłowych i warsztatów wzorowych, założonych przez c. k. Rząd i utrzymywanych kosztem skarbu Państwa i przeprowadza w tym celu poprzednie rokowania z c. k. Rządem.

c) Urządza wystawy krajowych wyrobów przemysłu, w szczególności wystawy wyrobów szkół i warsztatów, o których mowa w ustępie a) i wystawy wzorów, modeli i narzędzi rękodzielniczych.

d) Udziela styendyów lub zasiłków uczniom szkół i warsztatów wzorowych i osobom posiadającym wiadomości techniczno-przemysłowe, dla uzupełnienia wykształcenia zawodowego w kraju lub za granicą.

- e) Bada stosunki i potrzeby przemysłu domowego i rękodzielniczego w kraju, zbiera daty statystyczne i wysłała ludzi zawodu za granicę dla poznania warunków obcej produkcji przemysłowej.
- f) Ma staranie o rozwój muzeów przemysłowych w kraju.

§. 4.

W sprawach i czynnościach podejmowanych dla popierania przemysłu innymi środkami jak za pomocą nauki przemysłowej, służy Komisya krajowa Wydziałowi krajowemu za organ doradczy.

§. 5.

Komisyja krajowa przedkłada Wydziałowi krajowemu wnioski co do wysokości rocznej dotacji z funduszu krajowego, potrzebnej na pokrycie wydatków połączonych z czynnościami w §. 3. wyszczególnionymi, w celu wyjednania przyzwolenia Sejmu.

Przyzwolonemi funduszami zarządza komisya i zdaje z nich liczbę, przedkładając Wydziałowi krajowemu roczne zamknięcie swoich rachunków.

§. 6.

W skład Komisji krajowej wchodzi:

- a) Marszałek krajowy jako Przewodniczący.
- b) Mianowany przez c. k. Rząd zastępca Rządu.
- c) Członek Wydziału krajowego, szef departamentu do którego należą sprawy przemysłowe.
- d) Osoby powołane z Galicyi przez c. k. Ministra oświecenia na członków państwowej centralnej Komisji dla nauk przemysłowych we Wiedniu.
- e) Osoby, powołane przez Wydział krajowy na członków Komisji krajowej w takiej liczbie, ile powoła c. k. Rząd z Galicyi do państwowej centralnej komisji dla nauk przemysłowych we Wiedniu. W każdym jednak razie powoła Wydział krajowy niemniej jak trzech członków.
- f) Tak złożona komisya ma prawo powołać jeszcze trzech członków do grona swojego.

§. 7.

Marszałek krajowy jest Prezesem Komisji krajowej. Dla zastępowania Prezesa w razie potrzeby wybierze Komisya krajowa ze swego grona Wice-prezesa pierwszego i Wice-prezesa drugiego.

§. 8.

Do ważności uchwał potrzeba obecności Prezesa lub jego zastępcy i najmniej sześciu członków.

Uchwały zapadają absolutną większością głosów obecnych na posiedzeniu członków, a w razie równości głosów rozstrzyga Przewodniczący.

§. 9.

Komisyja krajowa ma prawo:

- a) Wyznaczać z grona swego stałe sekcye dla pewnych działów czynności.
- b) Tworzyć z członków swoich komisye do zbadania i przygotowania spraw.
- c) Powoływać osoby z poza grona swego na delegatów do prowadzenia czynności przez Komisję krajową wskazanych w jej zastępstwie.
- d) Powoływać w specjalnych sprawach męzków zawodu jako znawców do udziału w obradach Komisji.

§. 10.

Zwyczajne zebrania Komisji krajowej odbywają się bez poprzedniego zwołania cztery razy do roku, mianowicie: 3. stycznia, 3. kwietnia, 3. czerwca i 3. października każdego roku we Lwowie w biurze Komisji krajowej.

Kancelarya Komisji krajowej ma rozesłać członkom na 14 dni przed każdym posiedzeniem porządek dzienny.

Nadzwyczajne zebrania Komisji krajowej zwołuje jej Przewodniczący, ilekroć uzna potrzebę, lub jeżeli zażąda tego najmniej trzech członków z oznaczeniem spraw, dla których domagają się nadzwyczajnego zebrania Komisji.

§. 11.

Komisja krajowa mianuje swego sekretarza i wyznacza temuż wynagrodzenie, a w razie potrzeby dodaje mu odpowiednią pomoc kancelaryjną;

Mają być oznaczone stałe godziny dnia, w których sekretarz Komisji krajowej winien być obecnym w biurze Komisji krajowej dla udzielania informacji członkom Komisji i stronom, zresztą określi osobną instrukcją zakres czynności i obowiązki tego funkcyjonaryusza, jakoteż w ogólności sposób załatwiania spraw przez biuro Komisji.

§. 12.

Pisma wychodzące z Komisji krajowej dla spraw przemysłu domowego i rękodzielniczego, mają być zaopatrzone podpisem Prezesa lub jednego z Wiceprezesów.

Sprawozdania do c. k. Władz centralnych przesła Komisja krajowa na ręce Namiestnika. Z Władzami w kraju koresponduje Komisja krajowa bezpośrednio.

§. 13.

Wydział krajowy dostacza Komisji lokalu dla odbywania posiedzeń i dla biura.

§. 14.

Członkowie wykonujący czynności z polecenia Komisji krajowej po za miejscem zamieszkania otrzymują diety w kwocie 5 zł. za każdy dzień użyty do czynności i jako zwrot kosztów podróży, za podróż koleją żelazną opłatę I. klasy, a za podróż drogą pocztową po 1 zł. 50 ct. w. a. za miriameter.

§. 15.

Delegaci i korespondenci mają prawo żądać zwrotu wydatków poniesionych z powodu poruczonej im czynności. Korespondentom mogą być przyznawane remuneracje w kwotach ryczałtowych, według uznania Komisji krajowej.

§. 16.

Mianowani przez Wydział krajowy lub przez Komisję członkowie, którzy nie wzięli udziału w trzech po sobie następujących posiedzeniach Komisji krajowej i nieusprawiedliwili swej nieobecności, przestają być członkami Komisji.
